

INFORMAČNÍ BULLETIN

VELVYSLANECTVÍ JAPONSKA V ČR

Praha 1, Malá Strana, Malé náměstí 6

1999

Ten, kdo si liboval v záplavě japonských filmů na loňském karlovarském filmovém festivalu, musel být letos nepochybně zklamán. Zásady japonské snímek s hlavními složky, jen dva filmy v odborných sekcích. Minochodem, tak nějak chudě a poměle přehledně, ale na mne, celý program letošního ročníku festivalu.

V informativní sekcí Horizonty byl promítán film „Kikukidžō“ (1998), který natočil známý režisér a herec Takeši Kitano. Tento film je někdy nazýván „japonským Kolport“. Příběh se odehrává během letních prázdnin. Dětí odlišuje i místa na prázdniny, jen mály Masao zůstává v Tokiu, protože jeho babička musí chodit do práce. Jednoho dne se Masao díky babiččině známé seznámí s Kikukidžōm, bývalým členem jakuzi. Ten slíbí, že chlapce odveze k moři, kde žije jeho maminka. Masao zatím nejde, protože já je již dávno opustila, když dříve odešla za prací. Jíz na nádraží vlak Kikukidžō utratí své i Masovy peníze v hazardu, takže málem neodejde. Ani během cesty se Kikukidžō zpochybňuje neprojevuje jako ideální společník pro malé dítě. Postupně však začne vymýšlet skvělé hry a zapojí do toho i nejbližší společníky. Do Tokia se Masao vrací s pocitem, že prožil své nejkrásnější prázdniny. Hlavní roli Masao ztělesnil Jusuke Sekiguchi, roli Kikukidžōa si v chuti zahrál sám režisér Kitano.

Dalším japonským filmem, který se letos v Karlových Varech objevil, byl snímek „Ikinai“ (1998) v režii Jippeiho Matsuho. Mladý režisér Hiroši Simizu natočil tento film s podporou společnosti Office Kinon, kterou již zmíněný režisér Kinon založil na podporu mladých japonských filmových tvůrců. Sám Simizu se v roce 1996 stal členem Kinonova filmového štábu a podílel se mimo jiné na natočení jeho slavného filmu „Ofosuotō“. Děj filmu „Ikinai“ se odehrává během podivného autobusového výletu. Dá se na posledního pasažéra. Všichni, kdo již do autobusu nastoupili, jsou odděleni spířící sekerou sbežradou pomocí zvonivého dopravního nástroje. Veden je k tomu nejrůznějšími důvody – rodinné problémy, duhy, nemoc. Jako poslední přichází k autobusu mladá dívka, která k listu přání nahodou a o rozhodnutí ostatních cestujících skoncovat kolektivně se životem nemá ani potuchy. Svým životem optimistem a druhou povahou postupně nahlovládá sbežradě odhodlaní cestujících autobus, což se vůbec nepatří zasmělovat vedoucím výpravy. Do divnější minulosti směřovala retrospektiva Belgický surrealismus a film. A právě v programu této sekcí jsem mezi krátkými dokumentárními filmy objevil zajímavý snímek „Japonská kaligrafie“ (1956), který vytvořil Pierre Alechinsky, člen umělecké skupiny Cobra. Použité záběry z cesty Alechinského do Orientu prozrazují jeho zaujetí a fascinaci japonským písmem a obecně japonskou kulturou.

Při pátírní po „japonských stopkách“ v programu letošního festivalu jsem v sekcí Horizonty narazil ještě na jeden, byl trochu bizarní příklad – film „Osm a půl žně“ (1999) režiséra Petera Greenawaya. V tomto kontroverzním snímku se bohatý ženevský podnikatel se svým synem nechají inspirovat filmem filmem. Oni ovšem sami sebe budoucí budoucí podivný subjektivně nevěnují. A právě, neuvěřitelně banální, kde se zde objeví, najdeme také Simizu, japonskou dívku, která propadá hrůzavé vášni, Mio, která miluje karabaki, a Kito, japonskou podnikatelku. Tolik úsměvně třeba za letošním karlovarským filmovým festivalem.

Praha, říjen 1999

Jan Levea

STŘIHBY NA TABI

Kazuo Ide

Hlavním znakem obchodu Umedži Mijučio je starobylý německý síci stroj původně na šití punčoch. V tokijské čtvrti Rjógoku, kde zápisníci sumo – v hlavních kinotech chodí po ulicích, se dnes tento čerstvý šlapací stroj používá na výrobu tati – ponorek, které se nosí od počátku tohoto století ke kinom.

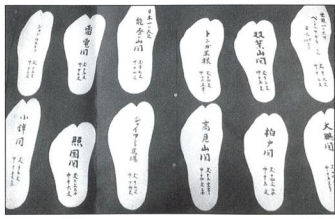
„J když vycházel jeden jediný st, zničil to celé tati,“ zdrazňoval pan Mijučio, majitel Kikuiji, kterou jeho domov vlastní už po 11 generací, zatímco seval páte a travoval ho.

Za Kikuiji, kde se pracuje od r. 1751, zdálo kuriozit šlápní papírových stříh chodící zápisníků. Většina patří populárním zápisníkům sumo, počinaje Raidenem (dlouhý 38cm), veteránem obdobi Edo, až po současného Konšikioho (35 cm). V našem věku se výloze naražoval p. Mijučio prototypy současných tati – repliky starodávých hedvábných ponorek bez odělného páte i kožené tati. Kromě toho jsou tam panely vysvětlující nádi – tati výroby postup.

na líc – a uhlazuje švy a nerovnosti. Manželka ještě přistřeje potah z kachet – přezek a nový pár tati je hotov. Kromě bílých bavlněných výrobků dělá p. Mijučio i módní tati ze suroveho hedvábné v burvě šetrné i dalších oděvních, také puhanové i i křevitnými vzory. Příjemná zážitky na minimálně 6 páte nahodou – jeden za 40 dolů. Ručně šitá, konfekční tati jsou k mání už za 23 dolarů. Jak blázní firemní ští, Kikuiji je také dvorním dodavatelem Císařského dvora. Mijučio nejen že zhotovuje tati pro příslušníky císařské rodiny, ale byl také poevěn výrobě hedvábné ponory starodávno šití, které si csař obal na Daizōširo. Festival velkých děl – který vykonat po svém nastolen na trin v r. 1989. Mezi jeho zákazníky patří kromě zápisníků sumo také geši, mishi i mishi ikobany, čajovové obřady a dalších tradičních umění. Remeslná zručnost přes s lidským nohama a zvláště pak s nohama zápisníků sumo, ho naučila mnoho o nohách a o rovnováze. Dnesší Japonci, na příklad, mají daleko užší nohy, zejména díky masu, které se nosí boty. Zážitkem zápisníků sumo mají delší nohy, ale jejich úzká chodidla překážejí stabilitě. Noha Mainomuroho měří jen 26 cm, ale jeho extralduhý ukazovák zaručuje zápisníkovi rozhodující hbitost a výbuhou sílu. I Akebono havajského původu je obádan dlouhým ukazovákem na noze.

P. Mijučio uvádí také příběh Putabumajji, velkého sumo, který se proslavil ve třicátých letech 69 po sobě jdoucím vítězství. Mělo být dokonce pat a nesmírně široký nárt, jak celá těla chodí většinou s panáka zvednutými. Ještě na počátku tohoto století bylo o obchodu, kde se vyrábějí tati tímto způsobem, v Tokiu mnoho. Ted už existují jen tři. I když pan Mijučio přibí, že se změnou doby se snížila i poptávka po tati, on sám chce pokračovat a doufá, že svým zápisníkům vždy vyhoví

JAK VZNIKALI JMÉNA ZÁPISNÍKŮ SUMO

Tradiční národní japonský sport sumo si v posledních letech získal značnou oblibu na celém světě, Českou republiku nevyjímaje. U nás jeho popularitu napomohly jak pravidelné přenosy na sportovním televizním kanálu Eurosport, tak i velké mezinárodní úspěchy českého amatérského týmu, který byl vytvořen na jara 1997. Díky široké publicitě, kterou tento zájem o sumo vyvolal, jsou v podstatě každému známa základní pravidla tohoto sportu, hlavní výkonnostní stupně zápisníků (*jokozuna, ōzeki, sekikawa, komabuti, maezvarai*) i jména nejvýznamnějších zápisníků. Snad nepopíráme, že i mimo Japonsko v současnosti český zájem byl velký. Česká, nepopíráme, že i mimo Japonsko v současnosti český zájem byl velký. Česká, nepopíráme, že i mimo Japonsko v současnosti český zájem byl velký.

Podjme se nyní podrobněji podívat na jména zápisníků sumo, která určité množství splývají díky svému častému opakování v určitém částečném v poměrně nepřehlednou změně velice podobné znejších jmen. Jména všech aktivních zápisníků sumo (*rikishi*) obsahuje listina *banzuke*, kterou Japonská asociace sumo vydává před každým z každoročních šesti hlavních turnajů. Listina je oficiálně vydávána vždy v pondělí v šest hodin večer, třináct dní před zahájením turnaje. Mladší zápisníci ihned odšlepi banzuke do svých štábů. Zápisníci na uveřejnění seznamu vždy nepřijímají české, protože se tak oficiálně dozvědí, nakolik výsledky z předchozího turnaje ovlivnily jejich zařazení podle výkonnosti směrem nahoru nebo dolů. Výjimkou jsou pouze zápisníci s titulem jokozuna, kteří v případě svého zhoršení výsledků musí ukončit svoji sportovní kariéru, avšak doživotně mohou stít jokozuna používat (pokud jim nebude odebrán za neetické chování). Sumo je sportem profesionálním, proto na jeho festivaly zápisníci sumo musí být vyzbrojeni. To ověří význam, neboť souvisí s výši jeho finanční odměny.

Pro zhotovení oficiální listiny banzuke je použit speciální japonský ryčový papír (*ogikumi*) o rozměrech 4,5 x 1 m (pro tisícovou počet rozeměry listiny upraveny na 57,5 cm šířky a 44 cm šířky). Čís vyššimo umístění zápisníků dokladu, tím větším zápisník je jeho meno napáno. Jména přáde z rovdzích třetím tati ve starobylých stylizovaných znacích (*sumo močiji*) – zpravidla jedné píse pouze znaky velké a druhé znaky malé. Okrajový pás droh tati zveřejňuje jméno od okolního světa, aby se zahrábno předcházení úniku informací o potačích zápisníků. V čele listiny jsou uvedeni zápisníci kvalifikační třídou, následují zápisníci z nižších výkonnostních skupin, jejichž jména jsou na zmenšených vytištěných seznamech již běžným okem nečitelná. Všechni zápisníci jsou formálně rozděleni do dvou skupin – východní a západní, přičemž v každé z nich je zhruba stejný počet zápisníků z jednotlivých výkonnostních kategorií. Seznam neobsahuje jména žáků – tzv. *mozumoni* (předseda), ale jsou zde v prostředním sloupce uvedeni také ringové rozhodčí (*gijōši*) a sudí (*šimpan*) a ve spodní části listiny zasloučují členové Japonské asociace sumo (*tošiojiri*). V období 1949-59 byla v banzuke uvedena též jména některých dalších organizací a zřizovatelů (vyvoláči *jōbōši* apod.). K této práci se Japonská asociace sumo znovu vrátila až ve druhé polovině roku 1994.

Od roku 1987 jsou listiny banzuke z originálu tištěny na laminovaném ryčové papíru waki. Celkový náklad činí pro každý turnaj přibližně 400-450 000 výtisků. Většina je distribuována jednotlivým štábům, kde je ve den vydání banzuke přenesena překlad, aby zápisníci mohli seznamy složit do obálek a rozestavit svým přátelům, příbuzným a sponzorům. Každý zápisník obdrží určitý počet banzuke – zápisníci z nejvyšších výkonnostních skupin několik set, kdežto začínající zápisníci jen několik výtisků. Zájemci si mohou banzuke v den vydání zakoupit také ve sportovní hale, ve které se bude daný turnaj konat, nebo si počkat na jejich prodej v průběhu turnaje, významným předtlačitelným vstupenka na turnaje rozeseš asociace banzuke přímým do-

řada fanoušků dostává seznam od fan klubů (*kōenkai*) jednotlivých štábů nebo nejúspěšnějších zápisníků. První editace seznamu o listině banzuke pochází z května 1699, kdy se v jōkōtem chrámě Okazaki konal turnaj sumo, při kterém byl od diváků vybirány příspěvky (*tsze kandi*–sumo). O tři roky později byla listina banzuke oficiálně vydána a přiležitost turnaje konala také v Ōsace. V Tokiu se první banzuke objevily zhruba v polovině 18. století (první oficiální seznam o banzuke je ale až z roku 1757). Původně byly seznamy psány vždy horizontálně, teprve v roce 1757 byl právě v Tokiu (tehdy Edo) vydán seznam pooprve s vertikálními řazeními jmen. Nejstarší banzuke byly ze dřeva i nyní jsou zhotovovány obrovské seznamy na dřevěných deskách a vystaveny po celou dobu turnaje před vchodem do sportovní haly. Populární jsou také ch-

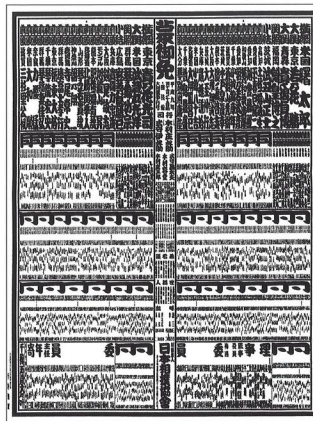
zuke – neoficiální, bohatě ilustrované seznamy. Rada zápisníků během svého života vysílá několikrát své jména – své původní občanské jméno, sportovní jméno a jinso, které dostane po ukončení své sportovní kariéry v případě převzetí vedení některé ze stáji. Sportovní jméno *šikona* dostane se každým zápisník při svém příjezdu do stáje (*heja*). Většina zápisníků je do stáje přijata ve věku kolem patnácti let, výjimečně jsou přijímáni také nejúspěšnější univerzitní studenti po ukončení svých studií na vysoké škole. Po příjezdu do stáje začíná stáje je chápána jako velká pcta, v rámci jednotlivých štábů existují v podstatě rodinné vztahy (majitel je *ojakata* – pan otec) a mnoho z nich má vlastní domov. Zápisníci může stáje opustit jen dvěma způsoby – svou smrtí nebo ukončením sportovní kariéry. Po skončení aktivní kariéry zápisník ztrácí právo své šikona používat. Šikona, které proslavili významnými zápisníci, se mohou využívat opakovaně v různých generacích. Mnoholeté úspěchy zápisníků je mohou dostat od majitele stáje jako odměnu za své vynikající výsledky namísto svého dosavadního sportovního jmen.

Vznik sportovních jmen šikona se dostává přibližně do poloviny šestná-

tého století, kdy mezi zápisníky sumo bylo mnoho rinohů (samurajské pána). To hrdi válečníci nechali zápisní pod svým skutečným jménem a proto si vytvářeli vlastní jména, která měla vyjadřovat především sílu a mužnost. Jméno bylo zmiňováno, řada sportovních zápisníků začínala stáje jménem vy, například tuka („vznešenost, vznešený, vysoký“), waka („mládý, mladý“), asa („ráno, ranní“) nebo asahi („výcházející slunce“, bezpochyby jmen naopak stejnými slovy končí, například jama („hora“), hana („květina“), riji („drahý“), umi („moře“) nebo nami („vlna“). Důvod je pochopitelný. Květina (hana) představuje symbol krásy, mládí a zdraví, protože hana je ten, kdo hana nebo –rohata. Hora (jama) symbolizuje neuchvělnost, velikost a sílu, kdežto drak (ryū) má souspěse zstrašit. Moře (umi) vzbuzuje dojem hluboké, nezkrotné síly, proto také umi –nami patří mezi nejoblíbenější. A pokud moře symbolizuje sílu, pak ještě významněji vyjádřením nenadále ho náporu síly je vlna (nami).

Rada jmen má přímou souvislost s rodným zápisem. Tak například současný zápisník kategorie *džūryō* *Mitsuo*ami („Prámen z Mio“), který se kromě svých minulých sportovních úspěchů proslavil rozvozem hlavních vchováteřů hrdí stísi při rituálním rozsvícování, pochází z prefektury Ibaraki, jehož hlavním městem je Mito, kdežto bývalý ōzeki Kirisima je původem z prefektury Kagosima, kde se nachází poloostrov *Kirisima*. Na začátku jmen zápisníků je severský ostrov Hokkaido se zase často vyskytuje slovo *tsuki* („se“) – například *Kirisima* („Severní měsíc“), *Jokozuna Točigajima*, který se proslavil přiblížením před 80 lety, pochází z prefektury Točigi a část své jména (Toči-) dal také fašesý žák.

Tento zvyk je velice rozšířen, neboť jména novým zápisníkům zpravidla přidělují sami majitelé stáje. Například opátka Kokozakura ze stáje Sadogakeba jejího jména své svědčence jména, která vždy začíná slovem *ko* („cizina“).

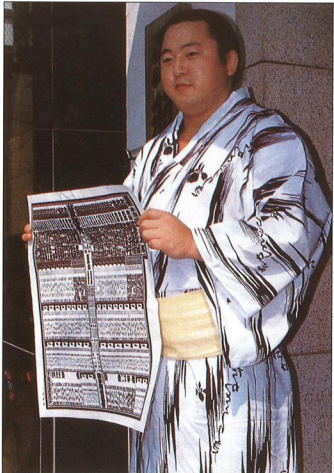

banzuke

Takahana (dnes japonskou Takahanou) stahuje bankzuce (prosinec 1992)

vmešských květin) a Wakahanou (Pole mladých květů) a s vány nymfami ježna dostal tepre, když dosáhl věku padesáti let. Jedni se o pouziti mladých slavných jmen v dáti generaci - Wakahanou byl v 50. letech slavný japonskou a jeho o mnoho mladší bratr Takahanou dosáhl v 70. letech titulu očí. Oba se postupně stali majiteli státě Futagajomae a, které patři na zmíněná jména vyhrádná práva. Mimochodem, současný japonskou Takahanou tak převzal své současný sportovní jméno po svém vlastním otci. Známe ještě jednoho japonskou Wakahanu, který je nyní ojakoat staré Magaki-bee, ten však nemá bez svolení státě Futagajomae právo příděti své jméno žádnému ze svých světců.

Matsumoto (nyní zápisník kategorie džjó) byl v bankzuce ze srpna 1994 povýšen na komusubisu.

Další součástí japonskou Akabono je pódium z Havajských ostrovů a v pokraču se jmenuje „Usvir“. Cizinec má při vřbě sportovní jméno tře možnost: vytvořit zcela nové jméno, použít některé znaky z dřívějších jmen zápisníků své otce nebo převzít celé jméno po některé z předcházejících hvězd dané stáje. Oba první zápisníci havajského pódia, Takamijama a Konishi, získali své jméno právě tře z uvedených cest. Takamijama založil vlastní státě Azumakeiči-bea a Akabono se stal jeho prvním zápisníkem v hlavní výkonnosti kategorie. Protěže se jednalo o zcela noví státě, nebylo možné čerpat ze jmen jejich minulých zápisníků. Nedalo se pouziti asi jméno zápisníku Takamijamy, protěže práva na jeho jméno patřila státě, za kterou kdysi zápisník. V ovahu tedy přehledně použít jména ojaky (Takami) a připojit jiný konec, nebo vytvořit zcela nové jméno, což se také stalo. Další zápisník havajského pódia Musasimaru, který se po letošním letním turnaji stal čtvrtým současným japonskou, dostal první část jména od svého ojaky Musasimaru, kdežto druhá část jeho jméno (maru) znamená „krůh, kulatý“. Jedla se současně o slovní hřítek, protěže Musasimaruvo névodní křestní jméno Fiamal se v japonské die Fiamaru. Obdobnou hru se slovy lze vypořizovat také u amerického zápisníka kategorie džjó Henryho Armstronga Millera ze St. Luis, který se jmenuje Senteirji („Bojovník džjó“), což odpovídá japonské výslovnosti při čtení názvu jeho rodiče.

Ozaki Takamonomi („Vlna vznešenosti“) přišel ke svému jménu podobným způsobem jako Musasimaru - první část jeho jména přejala ze jména jeho ojaky Takahanou, druhá část je odvoda z křestního jeho pódiového občanského jména Nanika (nami přitom znamená „vlna“) a patři, jak už bylo uvedeno, méne populárnější současti šikóna). Zajímavou kombinaci znaků vzniklo jméno komusubisu Musojany. První znak (Mo) znamená „zbraň, chrabry, vlečenství“ a pochází ze jména jeho ojaky Musasimaru, prostřední znak (so) znamená „slovo, jméno“ a pochází z jména jeho pódiového občanského jména Futajomae (kterého věže odbovával zapsník otce) a závěrečné část (jamy), v překladu „hora“, symbolizuje sílu a velikost. Majitel státě pódiové zápisníku příděli jméno Akabono, ale ještě před jeho zápisem do seznamu japonské asociace soust jmeno poznání, proč je všec varoval, že jméno Musonomi tvoří nešťastný počet tahi šestem. Japonská fanouškové Musojany předzví, „moechi“, kdežto cizinci mu říká „jako pte začátku jeho jména „moe“, což český znamená „mýti“.

Vysvětlění jména, které dostal meagistra Takatiróji, je jednoduché - zápisník pochází ze stejné stáje jako Takahanou a Takamonomi, zbývající dva znaky znamenají „adnatý boj“ (to = „boj“, ri = „sta, šíst“). Někteří zápisníci používají také romanticky znejší historické zeměpisné názvy - například komusubi Akiohina pochází z Hirošimy, která byla v minulosti provincií Aki, kdežto meagistra Higomoni použil historický název současně prefektury Kumamoto, který v minulosti znel Higo. Mnoho zápisníků se rozhodlo využiti jméno posvátné japonské hory Fudži - například bývalý japonskou Asahudži.

Rada jmen začíná na Dewa, což je název oblasti v prefektuře Jamagata. Bývalý zápisník Dewamonai založil vlastní státě, které se stala natolik úspěšnou, že si jméno Dewa - dávali do svého sportovního jména i zápisníci z oblasti Dewa, kteří patřili do jiných státě. Zápisník kategorie džjó Dewaitara ze stáje Dewamonai-bea přišel ke svému jménu, stejné jako ozaki Takamonomi, spojením části názvu své stáje (Dewa) se svým občanským příjmením (Taira). Jedem z nejstarších zápisníků 80. let japonskou Cijomaeji se přezdíval jmenoval Miguu Akimono. Pro svou jíz objevil japonskou Cijomajima, který pro mladého zápisníka zůstal sportovní jméno obsahující část svého vlastního jména (Cijo). Po ukončení své úspěšné sportovní dráhy v roce 1991 se Cijomofudži stal novým majitelem státě, za kterou zápisník, a převzal jméno jejich dosavadního ojaky - Kokono. Zcela osobit vzhled ke svému jménu má veterán Terai. Zápisníkem se stal krátce poté, co jeho křísna a milovaná matka zemřela na rakovinu. Zvolil si její divčí jméno za své šikóna a nikdy je již nezmínil. Vyskytují se i případy, kdy mladý zápisník debutuje pod svým skutečným příjmením, který pro určitou dobu používá jako šikóna. Jen nemozí, například bývalý slavný japonskou Wadžima nebo současný džjó Džadžima (občanským jménem Takeharu Džadžima), se rozhodl pro svůj skutečný příjmení jako šikóna po celou dobu své sportovní kariéry. Již zmíněný japonskou Akabono a Musasimaru si naopak při získání japonského občanství zvolili své sportovní jméno i za své občanské příjmení (Taró Akabono a Kójo Musasimaru). Poněkud humorně vyznívá šikóna zápisníka kategorie džjó Matsumotoho („Tanečí matce“), protěže tento postavou nevelký, ale pesimisticky bojový zápisník kolem svých soupeřů spíše bojovně poskakuje jako malý ratlík.

A jedna perlička na závěr: šikóna zakladatele českého svazu soust a dosud jedním z nejlepších českých zápisníků Jaroslava Poříze z círu Sinoi Kuma, v překladu „Bílý medvěd“.

Praha, říjen 1999

Jan Levora

ZTĚLESNĚNÍ LASKY SE ZRODILLO Z POPELA VÁLKY

Kazuko Ide

Člověk nemá příliš často příležitost zeptat se ningen kokah jak se cítí obyčejný národní podnik. Jednadvacetileté umělkyni Tošiko Ichiši se toto pěstí dostalo před deseti lety. Titul jí připadá spíše jako záležitost ceremoniální, ale velice oceňuje, že výroba paneků byla uznána reprezentativním uměním. Droboučká umělkyně seleté vřipněme na tatami svého studia neopodivně zcela našt představit „Dědičstvo v nedokončené kulturní dědičnosti“. To je titul udělovaný ministrem školství jako uznání vynikajícího umění v tradičním divadle nebo tradičním fensele.

Pani Ichiši je mistrem v toso ningo, figurkách vyrobených ze směsi pilin paulownie a obilného škrobu, kterou zahřívá v nádobě. Zatímco japonské výrobci panek používali formy k tvarování směsi, pani Ichiši používá k tvarování nase a bambusovou špachtli a poždří, když směs na povrchu tuhne, také dlatě a skelný papír. Na to se nanáší směs lepidla a bílého pigmentu, získaného z lastur šitry. Při konečné úpravě používá barvu, japonský rukní papír vaří nebo kasy lásky. Její dlatě se vyznačují hřejivým klidem a vřivostí. Měkké nčin zobrazují postavky matky a dítěte, křehkých žen nebo rzičících dětí.

„Kdyžbych udělala postavu s fyzickými proporemí skutečného člověka, nefungovalo by to“, říká umělkyně, která již přes 60 let žije v Jokohamě. Vysvětluje také, že postavka ožije teprve tehdy, když se udeří palí drobných nčin v proporech.

Pani Ichiši, nejmladší ze tří dcer, se narodila v tokijské čtvrti Kanda v r. 1907, 39 let po skončení éry Edo. Otce se zabýval tsurivami. Matka pocházela ze šlechtické rodiny a obas byla dcerou do císařského paláce, kde pracovala její příbuzní. Pani Ichiši od malířka díla kreslila. V osmnácti, když ještě navštěvovala střední dívkou školu, se vdala. Vzápětí si muže o 8 let staršího - bratrance svého nedávno uctile, který se vzal. V r. 1938 se narodila dceři a Jokohamě a pani Ichiši se stala matkou dvou synů. V r. 1940 se poprvé sešla s panenkami toso, které uviděla vystavené v okně místní školky. Okouzlena, žeš s nákupním košíkem v ruce, se okamžitě vydala do domu umělkyně a směla se zúčastnit jejího kurzu. Ale její výtala pouhé dva roky. Pak vypukla 2. světová válka a její učitelka odjela z Jokohamy, aby se vyhnula věčné vřavě. Zbytek se pani Ichiši naučila sama.

Ačkoli těžké podmínky i nedostatek materiálu během druhé světové války jí nedovolily ve výrobě panek pokračovat, zůstala pani Ichiši svému „fensele“ zcela oddána. V letech poválečných letech své paneky také prodávala, aby mohla podporovat nemocného manžela a malý syn. Ciny Japonska během války věze v zdnost a pochyby pani Ichiši se změnila na rozhořčení a ona si uvědomila, že „všichni jsme byli oklamáni“.

Ve biografii „Ningyo wa damaseni (Louky nezte klamati)“ od Tsuchio Tanakadakeho umělkyně říká: „Pro mne je skautem symbolem nru.“ Druhým zvrtem byl pro ni rok 1949, kdy si sešla s mistrem, u něž se začala učiti. Ten nalhával, aby přiblížila své umělecké vřivosti moderní nchin paneky, sponzorovanou největšími firmami. Prvota, v níž zasedla i malíř dvofarbi Šinsui Ito a Toši Seifuhara, zakladatel školy ikebany Šógeu, udělala zvláštní směr ciny figurální malby ženy v kimono. Spolu s cenou dostala umělkyně příhrávkou a vázu. A následující rok odešel její manžel. Pani Ichiši se stýjým oceněním.

V r. 1955 ztratila manžela. A asi v té době začal její starší syn učiti architekturu na prestižní Tokijské státní univerzitě umění a hudby a mladší syn dokončil studium klavíru na téže univerzitě. Když ji lidé zapomněli na tu plechovku, v roce 1957 se vrátila do svého rodného města. Něměné však zůstala bdelá ke křevím a válce a nepravaselnosti.

Jedno dílo z r. 1965 je nazvané „Niesugomo (Letní mračenka)“ a zobrazuje skupinu vietnamských dětí. Uzávení uhelného doku Chikuho ve Fukuoce již v r. 1987 inspirovalo k vytvoření posta-

vy matky se smutnými očima pevně držící své dítě, kterou nazvala „Ai (Láska)“. Když se začala účastnit demonstrací požadujících ochranu životního prostředí, horníků, zjistila najednou, že vedle ní pochoduje známý fotograf Ken Domon.

Umělec, který dosud odmítal řadu nabídek na uspořádání výstav, zorganizoval v r. 1994 její první solo výstavu na tokijské Ginze. Od té doby měla mnoho výstav po celém Japonsku.

Pani Ichiši teď žije v domě s mladším synem a jeho rodinou a na svých panenkách pracuje každý den. Dvakrát měsíčně vede kurzy, v nichž je asi 20 dlouhodobých studentů. Mnozí z nich se již sami stali uznávanými umělci. Jako poradce japonské asociace umělkyně fensele byla v porotě neštěných soutěží, a proto cití, že výroba panek je v Japonsku pořád populární. Říká, že konkurence o to být vybrán na výstavu celonárodní úrovně je velmi silná.

Pani Ichiši jednou řekla, že výroba panek je jako oslavá písně lidské rasy. „Panekka přeměňuje odráž umělkyni pohled na život“, říká.

JAPONSKO A ZEMĚTŘESNÍ

JAK SE VYPOŘÁDAT S OTŘESY PŮDY - NÁPADY A TECHNOLOGIE Poučené z velkého zemetřesení v oblasti Hantín

„Přírodní katastrofa udělá v momentě, když lidé již zapoměli na tu předchozí.“ To je hlavní věta pani Torihiko Teray (1891-1958), geografky a uvažovného esejisty. Pani Teray, která začala vědit zemetřesení v oblasti Kantó v roce 1923 dala varoval Japonsko, že „Cin vyspělý je civilizace, tím větší škody utrpí v důsledku přírodních katastrof.“

Průběh zemetřesení, které bez varování zasáhlo oblast Hantín (Kóbe-Osaka) 17. ledna 1995, způsobilo do té doby neviděný zemetřesení. Zvysněná dlatě ležela na ulici, sesypané a pokoropadale budovy a moře otel zabíhalo místo jsou stále věze v naší paměti. Ocelové vřizte se zkroutily jako cukrová a hetonové paně se rozpadly na prach. Když jsme viděli škody způsobené velkým zemetřesením v oblasti Hantín, znovu jsme zašli, jak velkou vlivovou energii dokáže přiroda uvolnit. Zřejmě nebudeme moe dalších přírodních katastrof, které by postihly huše obydlené město a daly lidem tolik bolestných ponaučení jako právě velké zemetřesení v oblasti Hantín.

Od zemetřesení v oblasti Fukuei v roce 1948 nepostihlo Japonskou žádné dlaté zemetřesení, které by zabilo více než 100 lidí. Už více než 70 let (od velkého zemetřesení v oblasti Kantó v roce 1923) nepostihlo Tokio žádné zemetřesení, které by dosahovalo stupně 6 na sedmipodtřídě seismické stupnici. Během tohoto geologicky klidného období dosáhlo Japonsko obrovského ekonomického rozvoje a celý národ se tak mohl těšit z prosperity bez nářivých vlivů katastrofických zemetřesení. Sinksán, dlatě, podchody, výškové budovy, asi ziskovány natě nebyly poznamenány ničivým zemetřesením. Velké zemetřesení v oblasti Hantín bylo doslova „katastrofou, která udeřila, když již lidé zapomněli na tu plechovku.“

Pročeže je zemetřesení božím řízením, prosí lidé Boha, aby je nepřízbovobě dlatě, kteří v divných dobcích začali zemetřesením a zaznamenali je pro příští generace, neměli sebeběniti poněti, proč k nim dochází. Starodávni lidé, kteří utvářili přírodu, se domnívali, že zemetřesení jsou výrazem nebeského hařtu a božského řízení. Někteří zase věřili, že k zemetřesení dochází, když se na Zemi střetnou pozitivní a negativní síly. Dokument z 9. století se zmíná o čínském filozofu, který říká, že „zemetřesení je řízení nebes napomínající císaře, že jeho špatnou vládu“.

Lidová slovesnost zase tvrdí, že kdykoliv se objevilo zemetřesení, obyvatele oblasti Kansai šeptali „Jomari, jomari“ (reformu společnosti, reformu společnosti), zatímco lidé v oblasti Kantó vykřikovali „manzairaku, manzairaku“

Za zvláštní zmínku stojí regály s časopisy. Majitel vám dovolí listovat a číst podle chuti. Regály s časopisy jsou vždy umístěny u oken do ulice. Zvenčí vidíte jen zadní stranu regálu, což není moc estetický pohled. Ale má to je- den užitečný důvod. Zvenčí jsou totiž dobře vidět obličeje lidí kolem regálů, kteří si čtou. To odradí případné kriminální živly. Zakazují tak službu jako ochranka. Nikdo neví, kdo na temné napěch přišel, ale je to logické.

Tyto stěsnané městské mini-obchůdky, se svým obyčejným zbožím se zda- jí být nic moc, ale jsou v mnoha směrech prototypem rozumu. Pracují s pe- nou počítavou si, eliminují ztráty z prodeje, vydávají na bezpečnost co možná nejmenší - s maximálním efektem.

Odhluje se tak historie moderní japonské městské spotřeby. Na počátku by- ly honosné obchodní domy, které vyráběly v prvotřídních obchodních zó- nách mezi budovami úřadů. To, že byly shromážděny na jednom místě, jim pomáhalo zvyšovat svou image. Jejich návštěva byla pro většinu lidí gála příležitostí. Po obchodních do- mech přišly supermarket, které představovaly novou modernizaci tr- hu. Byly dobře zásobené a jejich ce- ny byly podstatně nižší než v ob- chodních domech. Pravda, nebylo na nich nic extra, ale pro každodenní potřebu průměrného člověka plně vyhovovaly. A teď máme

koloniální. Tento přechod od obchod- ních domů přes supermarket ke ko- loniálům mi připadá jako zrcadlení změny ve stravování poválečné rodi- ny, v době podávání i počtu jídel. V obrovských restauracích obchod- ních domů si můžete vybrat japon- skou, čínskou i západní kuchyni. Byla to místa, kde jste se opravdu dobře najedli. Obzvláště děti milovali den, kdy je rodiče vzali na nákup a oběd do obchodního domu. Byl to zvláštní den pro celou rodinu. Za tímto zrytkem se skrývala pevná rodinná pouta. Jídlo bylo doneseno na stůl, celá rodina pohromadě. To byl věk „společných jídel“. Když se objevily super- markety, v jejich blízkosti vyráběly „rodinné restaurace“. Jak napovídá je- jich jméno, zaměřovaly se na rodiny. Důležité bylo, že rodina opravdu přišla. V období vysokého růstu začali otce dávat stále více přednost zaměstnání před rodinou. Po několika hodinách přestávací šel otec popojít s kolegy a domů přijížděl až pozdě v noci. V neděli měl schůzku na golfu s důležitými klienty. Děti zatím trávily většinu času v dvoúčastných školách, aby se dobře připravily na „víkna přijímacích zkoušek“. Rodiny měly jen málo času na společné jídlo - začala doba „odděleného stolování“. Rodinné restaurace se objevily a začaly být populární jako místo, kde rodina mohla obědat společně a mohla si upevnit svá pouta.

To nás přivádí k věku koloniálů. V době rychlého ekonomického růstu a prosperity existuje velký počet lidí, kteří žijí sami. Není to ani tak tím, že by jim bylo víc, jako spíš tím, že se změnil jejich životní styl. Studenti z ob- lasti se snaží vyhnout kolejím a ubytovna a dávají přednost bytům a kon- dominium. To také znamená, že se musí sami postarat o své jídlo. Také spousta pracujících žen žije sama. Slatky se odsvatují do pozdějšího věku, takže stále déle žijí samy. I ony si musí připravit něco k jídlu, ale pokládají to za dost nudné vařit jen pro sebe po těžkém pracovním dni. Místo toho si koupí něco v koloniálu nebo restauraci, kde prodávají „přes ulici“ a snědí si to doma. Nastává období „individuálních jídel“. Toto střídaní doby jídla a stravování nabylo výstupu do vzniku restaurací, které mají otevřeno dlouho do noci, do rakotového nástupu koloniálů i snižování věku těch, kte- ří tam chodí. To je jeden jev městského života, který stále roste a vyvíjí se a způsobuje tak i změnu jídelních zvyklostí. Například existuje nepopíratel- ná volnost v tom, kdy a kolikrát denně jíst.

Když člověk žije sám, je těžké svůj čas regulovat. Pokud žije v rodině, po- zadky skupiny slouží jako jistý stimulátor. Pokud žije sám, zjistíte, že ji- te třeba čtyřlístek nebo pětikrát denně, místo třikrát, což je považováno za normální. Nebo třeba jedno ze tří lidí začne žít za chipy, sušenky nebo ně- co, co je z hlediska zdraví dost diskutabilní. Nedávno jsem mluvil se ženou o tom, jak jako studentka trpěla přejídáním. Přijela do Tokia studovat a bý- dela sama. Dřív, než si to uvědomila, podepsala se pěkne na svém těle bý- lým jídlem. Kupovala si hotová nebo mražená jídla, domo je zhlitla klobá- se, kolika málo minut a po zbytek noci pořád něco udušovala. Zanedlouho už nemohla říct, kdy vlastně její jídlo začíná a kdy končí. Nikdy se necitila uspokojená a tak jedla, dokud se necitila nafouklá - až už nemohla sníst ani

trochu. Taková doma nebyla. Doma čekala, dokud neslyšela zvuky nebo necitila vůni z kuchyně, šla se podívat, co to je, dala si jedm dvě porce a pak šla dělat úkoly. Jinými slovy, ve všem byl řád, podle něhož se každý fi- dil. Když žila sama, hlad začal ztrácet dotyk s realitou. Ztráta kontrolu. Bylo to, jakoby posádkou čist jejího já opustila disciplína. Achloví většinu toho, co se prodává v koloniálních, můžete najít v rázových a skříních každé normální domácnosti: kapenský, ubrusový, tužky, obálky pro *kuden* (dar rodině zesnulého), apod. Když pozdě v noci zjistíte, že něco nutně potřebujete, stačí zaběhnout do nejbližšího koloniálu. Určitě to budou mít. Mají po ruce také jídlo a nápoje, jakoby byly prodloužením vaší vlastní ledničky.

Když se lidé vracíci hladově pozdě v noci domů, jsou do koloniálu stejně- tak, jako generace před nimi šla ple- nit ledničky a spojky. Nepředstavují jen prodloužení vlastního bytu, ale znamenají i vystěhování mnoha vě- cí, které se v domácnostech uchová- valy. Mladá generace si oblíbila zvláště hotová jídla. Pár minut v mikrovlnce (která v koloniálu po- chopitelně je také) a už si mohou po- chutnávat na „práve uvařeném“. Tak se stal koloniál náhradou kuchyně.

Život v dnešních jednopokojových bytech je svou strukturou stejný jako „bezdomovec“ v tom, že oba dva na místě parazitují. Říká sociolog Miki Wakabashi. Zatímco pro majitele domu je ideálem přinést si vlastní te- ritorium domů, „bezdomovec“ se snaží vystříd toho co možná nejvíc. Bydlí v jednom pokoji nebo kondominiu je podstatný výraz to- hoto životního stylu. Vystěhování

dříve privátních oblastí života na veřejnost je něco, co se shoduje s růstem sektoru služeb - restaurace, čistiny, konfekce, pečovatelská služba, doučova- cí školy, svatební služby i péče o dýchadce - vše spadá do této kategorie. Není to jen hotové jídlo. Dnes jídlo, které by mělo být v mrazáku nebo pa- ci náčiní, které by mělo být v šuplíku psacího stolu, tam nejsou, protože je najdete v koloniálu, až budou potřeba. To vše zabere jen pár minut - dojt tam a koupit je. V tom, že se tyto osobní oblasti přesunuly ven, tento život- ní styl má v podstatě stejnou strukturu jako životy těch, kteří chodí na hro- madě odpadků restaurací jako do svého mrazáku, používají veřejné za- chodky jako svou toaletu, fontány jako koupelnu a nástupišť metra a vchody bank jako ložnici.

Poslední část domova, která by se měla dostat ven, je vaření. To znamená vážnou hrozbu pro kulturu. Myslím si, že to je nebezpečnější, než exte- rializace paměti do počítače. Vaření, stejně tak jako zachazení s odpady, je jednou z mála činností, při kterých mají lidé příležitost být přímo v kontak- tu s přírodou.

Jídlo znamená vzít život, naparovat, uvařit nebo usmažit je. Ryba, maso, ze- lenina - to vše živí živé organismy. Bez ohledu na to, jak jsme civilizovaní, velká většina naší potravy bude něco, co bylo kdysi živé. Vaření je vlast- ně usmíření s přírodou.

Na přírodu po většinu času zapomínáme, ale při vaření jsme nuceni si uvědomit, že příroda je neoddelitelnou částí na- šeho života. Místo, kde si to uvědomíme je kuchyň. Ale právě ku- chyň se stěhuje ven. Když máme hlad, běží- me v kteroukoliv denní nebo noční dobu do „venkovní kuchyně“.

